

Jonhagens naturreservat

Skötselplan

Taiga Natur

Ralf Lundmark

2021-11-30

Rapport: Jonhagens naturreservat – Skötselplan
Version 2021-11-30

BESTÄLLARE: Norra Västmanlands kommunförbund (NVK)
KONSULT: Taiga Natur Ralf Lundmark

MEDVERKANDE: Ralf Lundmark – Författare, foto och fältinventering.
Kajsa Söderström, V-Dala Miljö & Bygg – Karta

Innehåll

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET JONHAGEN	1
1. Beskrivning av bevarandevärdena	4
1.1 Administrativ data	4
1.2 Beskrivning av området	4
1.3 Källförteckning	6
PLANDEL	7
2. Avvägningar mellan bevarandevärden	7
2.1 Syfte med naturreservatet	7
2.2 Prioritering mellan bevarandevärden	7
3. Skötselområden med kvalitetsmål och åtgärder	8
4. Dokumentation och uppföljning	11
5. Revidering av skötselplanen	11
6. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder	11
7. Bilaga - Skötselplanekarta	12

Beskrivningsdel

1. Beskrivning av bevarandevärderna

1.1 Administrativ data

Namn	Jonhagen
Län	Västmanland
Kommun	Fagersta
Socken	Västanfors
Läge	Mellan Hedkärra och Oti, fem kilometer sydväst om Fagersta
Fastighetsbeteckning	Hedkärra 12:2
Markslag: (beräknat från inventering resp. flygbild)	
Blandskog	0,5 ha
Triviallövskog	8 ha
Blandsumpskog	0,5 ha
Lövsumpskog	2 ha
Totalt	11 ha
Nytjanderätter	Golfklubben använder små vägar för passage mellan golfbanans delar
Bebyggelser och anläggningar	Reservatet är beläget inom golfbaneområde

1.2 Beskrivning av området

1.2.1 Översikt

Jonhagen höjer sig som en skogsklädd kulle i Hedkärredalgångens öppna landskap. Området karaktäriseras av lövskogar eller lövrika skogsmiljöer med stort inslag av hassel. Omgivningen som förr utgjordes av jordbruksmarker består nu till större del av golfbana. Golfbanan berör även den långsträckt höglättan i reservatet. Vid östra sidan av reservatet finns små hästthagar. I väster gränsar Hedtjärnen.

1.2.2 Geovetenskap

Hela reservatet ligger på berggrund av ryolit vilken går i dagen och är synligt i höjdområdets sydslänt. Ryolit är en magmatisk sur ytbergart med kemisk sammansättning snarlik granit. Således ingen särskild näringstillförsel i sluttningarna från berggrunden. Hela området ligger under högsta kustlinjen och berget har överlagrats av morän. Jorddjupet är begränsat i högre lägen men mäktigt där låglänt är. I nordligaste delen är marken småblockig. Den resliga sumpskogen i väster växer på lerjord medan den lågproduktiva myrskogen intill mot Hedtjärnen, växer på torv. Långt ner i sydöstra delen av höjdområdet finns tidvis rörligt markvatten. Vid höjdområdets fot i kanten av sumpskogen tränger källvatten upp på ett par ställen.

1.2.3 Flora och fauna

Värdefulla arter

ART	VETENSKAPLIGT NAMN	KATEGORI
<i>Svampar</i>		
Kandelabersvamp	Artomyces pyxidatus	NT
Läderskål	Encoelia furfuracea	S
Finporing	Gloeoporus pannocinctus	VU
Rävticka	Inocutis rheades	S
Fransig ockraporing	Junghuhnia lacrea	NT
Vedtrattskivling	Ossicaulis lignatilis	S
Vågticka	Osteina undosa	VU
Kantarellmussling	Plicatura crispa	S
Asptagging	Radulodon erikssonii	VU
Barkticka	Rigidoporus corticola	S
<i>Lavar</i>		
Dvärgtufs	Scytinium teretiusculum	S
<i>Mossor</i>		
Fällmossa	Antitrichia curtipendula	S
Platt spretmossa	Herzogiella turfacea	NT
<i>Kärlväxter</i>		
Svart trolldruva	Actaea spicata	S
Blåsippa	Hepatica nobilis	S
Vippärt	Lathyrus niger	NT
Ormbär	Paris quadrifolia	S
Svarta vinbär	Ribes nigrum	S
Sydlundarv	Stellaria nemorum montana	S
Skogsalm	Ulmus glabra	CR
<i>Insekter</i>		
Albrunbagge	Abdera affinis	S
Myskbock	Aromia moschata	S
Grönhjon	Callidium aeneum	NT
Bronshjon	Callidium coriaceum	S
Humlerotfjäril	Hepialus humuli	NT

Björksplintborre	Scolytus ratzeburgii	S
Vaxgul lavspinnare	Setema cereola	NT
Fåglar		
Mindre hackspett	Dendrocopus minor	NT
Gulspurv	Emberizia citrinella	NT
Grönsångare	Phylloscopus sibilatrix	NT
Entita	Poecile palustris	NT
Stare	Sturnus vulgaris	VU
Årtsångare	Sylvia curruca	NT

Tabell över påträffade rödlistade arter och signalarter

Kategori:

1 Rödlistade arter enligt ArtDatabanken 2020. (RE)Försvunnen, (CR) Akut hotad, (EN) Starkt hotad, (VU) Sårbar, (NT) Missgynnad, (DD) Kunskapsbrist.

2 Signalarter enligt Skogsvårdsstyrelsen. (S)

1.2.4 Kulturhistoria

Lämningar efter medeltida bebyggelse i skötselområde 1 i västslutningen, finns angivna i Riksantikvarieämbetets fornminnesregister. Olika typer av husgrunder och odlingsrösen efter Marvikens gamla tomt finns kvar. Fram till 1950-talet förekom beteshävd och slätter i Jonhagens centrala del och som en kil in från öster.

1.3 Källförteckning

Ehnström, B., Axelsson, R (2002). Insektsnag i bark och ved. ArtDatabanken, SLU, Uppsala

Læssø. T. (2019). Fungi of temperate Europe, Volume 2.

Nitare. J. (2019). Skyddsvärd skog - Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning.

Østermarie (2019). Sveriges fjärilar - En fälthandbok över Sveriges samtliga dag- och nattfjärilar.

Fagersta kommun (odaterad). Jonhagens naturreservat i Fagersta kommun

Plandel

2. Avvägningar mellan bevarandevärden

2.1 Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara och utveckla biologisk mångfald med tyngdpunkt på höga naturvärden knutna till lövrika skogar, lundvegetation och hasselförekomst. Jonhagens naturvärden reducerades vid anläggandet av golfbanan. Som kompensation och för att stärka Jonhagens naturvärden ska omgivande lövdungar och andra lövrika skogsmiljöer inom aktuell fastighet, bevaras och skötas med liknande inriktning som motsvarande naturtyp i reservatet. Senast år 2035 ska dessa ytor också införlivas i naturreservatet.

2.2 Prioritering mellan bevarandevärden

Naturreservatet är förhållandevis litet till ytan och det är aldrig långt till golfbana var man än befinner sig inom dess gräns. Naturmiljön är flerstädes påverkad av sin närhet till golfbanan. Inte minst genom skötsel av golfbanans och dess gångvägar. Avverkningsavfall samt löv och pinnar som avlägsnats från gångstråk, har på sina håll dumpats i naturmiljöer. Spår av detta är tydlig genom den gödsling det medför på naturmiljön. På sina håll finns därmed en kvävegynnad flora av brännässlor och hallon som inte hör hemma i reservatet.

- Naturreservatet är avsatt för att säkerställa och utveckla de biologiska värdena som delvis fått ge vika då golfbanan anlades. Det är en självklarhet att naturreservatet och dess biologiska värden respekteras och att reservatsföreskrifterna följs.
- Naturreservat är naturreservat och golfbana är golfbana. Senast år 2030 ska golfbanans tillbehör som exempelvis bevattningsledningarna ha fasats ut från naturreservatet så att detta inte längre inkräktar på naturvärden eller utgör hinder vid skötsel av området.
- Nya stigar och andra anordningar för friluftslivet får endast lokaliseras på ett sätt så att biologiska värden inte äventyras.
- Främmande växter, i olika grad så kallade invasiva arter, ska hållas borta från området. Det gäller t ex örter som blomsterlupin, jättebalsamin och kanadensiskt gullris; buskar som druvfläder och videkornell; trädslag som bok, lärk och silvergran. De uppräknade är exempel på växter med stor spridningspotential som inte hör hemma här men är på frammarsch i trakten genom spridning från tomtmark och utkast.

3. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet är indelat i fyra skötselområden:

Skötselområde 1: Äldre lundartad lövskog med stort inslag av hassel

Beskrivning

Området utgörs av skogsklädda sluttningar i Jonhagens södra halva. Här växer äldre lövskog med stort inslag av hassel. Bestånd av asp och gråal förekommer spridda. I övrigt utgörs blandlövs skogen av asp, björk, rönn och sälg som förekommer i varierad omfattning. Mera sällsynt även hägg, skogsalm, skogslind och skogslönn. Gran förekommer med flera gamla hagmarksreliker i västsluttning på var sida av skötselområde nr 2. Gran förekommer också som främsta igenväxningsträd där artens frammarsch håller på att eskalera på bekostnad av lövskogen och dess lundflora. Insprängt finns enstaka äldre skogslönnar. Skogslönn är förövrigt ett trädslag med god föryngring i delar av området. En liten grupp av grova skogslindar finns i nordost. Hasselförekomsten är iögonfallande och är ställvis imponerande för trakten och förekommer i större delen av området. Av övriga buskvegetation märks en för lövlundar typiskt inslag av måbär, olvon och skogstry. Druvfläder har etablerats på ytor präglade av markstörning. Skogen är relativt olikåldrig med bitvis god tillgång på naturvärdefulla strukturer som död ved och hålträd. Fläckvis förekommer mer lundartad miljö med intressant lundflora. Det här skötselområdet är det i särklass intressantaste och uppvisar huvuddelen av naturreservatets samlade naturvärden.

Bevarandemål

Området präglas av triviallövskog vilken domineras av asp och gråal. Hassel uppträder talrikt med naturlig andel grova stammar respektive omfångsrika buketter. Skogslind och skogslönn uppvisar livskraftiga inslag. Naturliga processer som åldrande och avdöende leder till att död ved finns i olika grovlekar och nedbrytningsgrader och att skogen är olikåldrig. Omvälvande naturliga störningar av t.ex. stormfällning och/eller insektsangrepp, kan leda till att delar av skogen under perioder har en annan karaktär, men detta är en del av skogens utveckling. Huvuddelen av befintliga naturvärden är knutna till asp, gråal, hassel och lundvegetation. Dessa har kontinuitet i trakten varför de ska prioriteras framför nyuppkomna värden.

Skötselåtgärder

Initialt avlägsnas granar genom en rejäl uthuggning. Endast de granar, ett fåtal, som är mycket gamla lämnas kvar. Dessa finns nästan uteslutande i västsluttning på var sida om skötselområde 2. Då graninslaget huvudsakligen är av igenväxningskaraktär ska granen på sikt helt fasas ut som trädslag inom skötselområdet. Det sker genom att de gamla granrelikerna tids nog dör och att övrigt granuppslag tas bort. De grövre hasselbuketterna behöver viss hjälp med att få utrymme. Det ska ske på bekostnad av björk och hägg där det inte räcker med att granar tas bort. I övrigt ser man i nuläget inget uppenbart behov av skötsel av området. Hur utvecklingen för prioriterade trädslag och hassel kommer att utvecklas naturligt är för tidigt att säga. Uppföljning får utvisa det i framtiden.

Skötselområde 2: Hässle

Beskrivning

Området finns i Jonhagens södra del och omgärdar där den högt belägna golfbanans ände, med utsträckning nedför för sluttningen i sydväst där den skär delområde 3. Området är nyligen avverkat på sina större träd i och med att man tagit bort alla granar. Förutom små lövträd som lämnats kvar finns uppslag av lövsly samt ett glest buskskikt av bland annat hassel och skogstry. Några gamla jättegranar sträcker sig in med grenverk från var sida i slänten.

Bevarandemål

Området är ett hässle där grova stammar och omfångsrika buketter av hassel dominerar ytan.

Skötselåtgärder

Hassel lämnas orörd. Hasseluppslag gynnas genom att annan träd- och buskvegetation hålls efter helt. Späda buskar som måbär, olvon och skogstry ska tillåtas i viss omfattning. Det fåtal gamla jättegranar som sträcker sig in från angränsande område behandlas under skötselområde 1.

Skötselområde 3: Blockrik triviallövskog med inslag av hassel

Beskrivning

Området domineras av triviallövskog på relativt småblockig mark i Jonhagens norra del. Den blockiga marken är påtaglig i högre lägen och slänter. På lägre höjd, främst kring släntens fot, finns lundartade avsnitt. Skogen domineras av björk, asp och rönn. Grövre träd finns spridda i området. I övrigt är skogen klen av en förtätande yngre generation träd. Vid foten av höjden finns granar som tränger grövre lövträd och lundflora.

Bevarandemål

Området präglas av triviallövskog vilken domineras av asp, rönn, sälg, gråal och liten andel björk. Hassel uppträder spridda med naturlig andel grova stammar respektive omfångsrika buketter. Inslag av naturvärdefulla träd av skogslind och skogslönn förekommer. Naturliga processer som åldrande och avdöende leder till att död ved finns i olika grovlekar och nedbrytningsgrader och att skogen är olikåldrig. Omvälvande naturliga störningar av t.ex. stormfällning och/eller insektsangrepp, kan leda till att delar av skogen under perioder har en annan karaktär, men detta är en del av skogens utveckling. Huvuddelen av befintliga naturvärden är knutna till asp, gråal, sälg, hassel och lundvegetation. Dessa har kontinuitet i trakten varför de generellt ska prioriteras framför nyuppkomna värden.

Skötselåtgärder

Initialt avlägsnas granarna genom en rejäl uthuggning. Då graninslaget är av igenväxningskaraktär ska granen som trädslag helt avlägsnas från skötselområdet. I övrigt frihuggs naturvärdefulla lövträd respektive trädgrupper för att bevara eller utveckla dess naturvärden. Även frihuggning eller röjning sker kring uppslag av asp, skogslind, skogslönn samt sälg, där det är lämpligt utan att förstöra andra prioriterade naturvärden.

Även hassel ska frihuggas i viss omfattning för att möjliggöra tillväxt av dem. På bördigare mark prioriteras asp, skogslönn och hassel på bekostnad av björk och hägg. Därefter prioriteras gråal som ska ha små naturvärdesintressanta bestånd inom området. I öppna kantzoner hjälper man sälgar att utvecklas till större träd. Björk, skogslind och rönn ges huvudsakligen utrymme i de magra blockmarkerna.

Skötselområde 4: Sumpskog med aspar i kantzonen

Beskrivning

Området utgörs till större del av björksumpskog. Granar håller på att förtäta på flera ställen. I blötare avsnitt finns alar insprängt liksom viden och jolster. I kantzonen finns bestånd av naturvärdesintressant asp samt enstaka gamla sälgar. På myrmark ut mot Hedtjärnen finns endast klena småväxta träd av främst al, björk, gran och tall. I låglänt yta närmast Jonhagens höjdområde tränger källvatten upp ur marken på två distinkta ställen och utgör så kallade vattenkällor med små utströmningsområden (Natura 2000 habitat 7160). Källorna är naturliga och marken har här dålig bärighet.

Bevarandemål

Området präglas av naturvårdsintressant triviallövsskog. Björk, al samt enstaka viden växer i de blöta och fuktiga delarna. Främst asp, rönn, och sälg på övrig mark. Hassel uppträder enstaka med naturlig andel grova stammar respektive omfångsrika buketter. Naturliga processer som åldrande och avdöende leder till att död ved finns i olika grovlekar och nedbrytningsgrader och att skogen är olikåldrig. Omvälvande naturliga störningar av t.ex. stormfällning och/eller insektsangrepp, kan leda till att delar av skogen under perioder har en annan karaktär, men detta är en del av skogens utveckling. Huvuddelen av befintliga naturvärden är knutna till asp, gråal, hassel och lundvegetation. Dessa har kontinuitet i trakten varför de ska prioriteras framför nyuppkomna värden.

Skötselåtgärder

Initialt avlägsnas granarna genom en rejäl uthuggning. Då graninslaget är av igenväxningskaraktär ska granen som trädslag i stort avlägsnas från skötselområdet. Undantaget kring en mindre yta kring källor med dålig bärighet, samt inom mosse- och myrsumpskog mot Hedtjärnen. I övrigt frihuggs naturvärdefulla lövträd/trädgrupper för att bevara eller utveckla dess naturvärden. Även frihuggning eller röjning sker kring uppslag av asp där det är lämpligt utan att förstöra andra naturvärden. På bördigare mark prioriteras asp och hassel på bekostnad av björk och hägg. Därefter prioriteras gråal som ska ha naturvärdesintressanta bestånd inom området. I öppna kantzoner hjälper man sälgar att utvecklas till större träd. Ett fåtal av befintliga tallar inom ytterområdet ska utvecklas till så kallade evighetsträd. Björk, klibbal och viden ges huvudsakligen naturligt utrymme i sumpskogen. Gamla igenväxande diken låter man växa igen helt.

4. Dokumentation och uppföljning

Dokumentation

Förvaltaren ansvarar för att väl dokumentera alla nyskapande åtgärder och restaureringar. Förvaltaren ska även dokumentera underhållsåtgärder samt tillsyn av friluftsanläggningar.

Uppföljning

Bevarandemål

Uppföljning av de kvalitetsmål som angetts i skötselplan ska göras som underlag för utvärdering av om syftet med reservatet uppnås. Uppföljningen genomförs av Fagersta kommun.

Restaureringsåtgärder

Uppföljning av alla restaureringsåtgärder ska göras på initiativ av förvaltaren.

Övriga skötselåtgärder

Förvaltaren ansvarar för att följa upp genomförda skötselåtgärder.

5. Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras då uppföljningen indikerar att behov finns, eller om skötselplanen i övrigt är inaktuell.

6. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

SKÖTSELÅTGÄRD	NÄR	FINANSIERING
Informationsskylt	2022	Reservatsanslag
Uthuggning av gran	2022-2023	Reservatsanslag
Frihuggning kring vissa lövträd och hassel	Vart 5:e-10:e år	Reservatsanslag
Tillsyn och underhåll av stigar, skyltning och reservatets gränsmarkeringar	Årligen. Åtgärd efter behov	Reservatsanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	Vart annat år	Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål	Vart 5:e-10:e år	Anslag för uppföljning

Skötselområden för Jonhagens Naturreservat

